

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 12.

SIBIIŪ, 15 DECEMBRE 1890.

Anulŭ XXI.

CRĂIȘORĪ ROMANĪ ÎN DACIA PE TIMPULŪ STĂPÂNIRII SARMAȚILORŪ.

(Fine).

Abia acum potŭ trece la istoriă ; *a)* la istoria Sarmațilorŭ între Tisa și Dunărea de mijlocŭ ; *b)* la istoria Sarmațilorŭ între Nistru și Dunărea de josŭ ; și apoi *c)* la istoria referitóre la crăișorii romanī în Dacia.

Abia sŭntŭ doi istorici romanī, cari unele resbóie le-aŭ descrisŭ încât-va, toți ceialalți le-aŭ amintitŭ câte cu dóue cuvinte, și astfelŭ e greu de a edifica unele părți ale istoriei de interesŭ pentru noi. ¹⁰⁾ Despre modulŭ căderii Daciei și starea ei după cădere nu a scrisŭ nime, și anume, cum a ajunsŭ în posesiunea Sarmațilorŭ? După ce Dacia s'a ruptŭ de cătră imperiu, istoria romană se continuă încă pe șesurile de stânga Dunării, în luptele cu bárbarii veniți, dar Roma a trebuitŭ să uite de Dacia pentrucă chiar și Roma însăși deveni cuprinsă de bárbari și în așa împrejurări nu a mai pututŭ sci, dar nici a se înteresa de aceea, că ce se întemplă la spatele dușmanilorŭ?

¹⁰⁾ Procopiu în Tom. I. pag. 310 scrie cauza că pentruce nu se scie despre istoria de dincolo (de stânga) de Istru. Quod atinet ad Ponti ambitum Euxinii qui a Byzantio ad paludem (Maeotis) diffunditur, nequit is plene et accurate describi, quoniam barbari trans fluvium Istrum, quem et Danubium nominant, positi, Romanis in regionem illorum littora aditum, negant. Procopiu a muritŭ la anulŭ 558 după Christosŭ.

Din istoria Sarmatilor la Dunărea de mijloc și la Tisa avem datele următoare:

Sext. Aureliu Victor (a scris până la Teodosiu 379 după Christos) în Epitome despre Claudiu Tiberiu Nr. 8. la anul 14—37 după Christos dice: Armenia prin Parthi Mesia prin Daci, Pannonia *prin Sarmati* au fost prădate. Tacit (în Annale lib. XII c. 29) la anul 51 după Christos scrie: „Pe acest timp regele Vanniu, carele a fost pus de Drusu peste Suebi, fu gonit din domniă. Tiberiu Claudiu lui Vanniu i-a promis asil sicur. Vanniu avea sub dispozițiunea sa o cetă de pedestri proprii, eară calărimea dela *Sarmati Iazygi*; și neputend rezista cu acestia la mulțimea inamicului, se determină, ca să se apere din castele și să tragăne resboiul“. Cap. 30. „Dar Iazygii disgustați de impresurare și respândiți peste câmpii vecini, aduseră necesitate unei bătălii. Vanniu esind din castele, se înfrange în bătăia“

Tacit (în Hist. lib. I. cap. 2) la anul 69 după Christos scrie: *Gințile Sarmatilor* și a Suebilor (Șvabi de mai târziu) s'au resculat în contra noastră. Eară în Hist. lib. II. c. 5. ni spune: se scrise lui Aponiu Saturnin (gubernator roman în Mesia) ca să grăbescă cu armata mesică (din Mesia în Italia) și pentruca provinciile astfel despoiate de armată să nu remână espuse la încursiunile barbarilor, atraseră în partele pe capi Iazygilor, pe lângă cari era regimul statului. La cap. 24 dice: Antoniu aduse aminte legiunii a III-a, că cum bătuse pe Sarmati sub Marcu Antoniu (după 43 înainte de Christos a fost triumvir). Tacit (Hist. lib. IV. cap. 54) la anul 70 după mórtea lui Viteliu dice: Curagiul Gallilor s'a ridicat cređend, că sórtea armelor noastre este pretutindene aceeași, căci se lățise fama, cumcă taberile de iernă din Mesia și din Pannonia sânt încungiurate de către *Sarmati* și Daci.

Dio Cassiu (mort după 229 după Christos) în lib. LXVII cap. 5 despre Domițian, anul 81—96 după Christos,

crie: În Mysia (Mesia) Lygiî bătuți de nesce Suevi trâmiseră delegați cerându ajutoru dela Domițianu, și primiră ajutoru, dar a căruia putere nu sta în mulțime, ci în demnitate, căci îi dederă uumai o sută de călăreți. Sueviî întăritați prin aceasta, și asociară pre Iazygi și se pregătiră, ca să trecă Istrul (Dunărea). Eutropiu (mortu pela 370 după Christosu) în lib. VII. cap. 23 Despre Domițianu țice: A avutu 4 resbóie; unulú în contra Sarmațiloru, altulú în contra Cattiloru; două în contra Daciloru. Pentru învingerea Sarmațiloru și-a câștigatu numai cunună de lauru; eară de Daci și Catti a purtatú triumfú duplu. Totuși prin aceste resbóie a suferitu multă calamitate, pentrucă în resboiulú cu Sarmațiî legiunea și ducele ei a fostú ucisú.

Dr. G. F. Hertzberg (*Geschichte der Römer im Alterthum*, Berlin, tom. III. p. 532) țice că Nerva împératulú (96—98 după Christosu) a încheiatú resboiulú cu Sueviî și Sarmațiî; eară Dio Cassiu descriindú resbóiele lui Traianu (98—117 după Christosu) cu Daciú, în punctú 10 țice, că Decebalú ocupase nesce ținuturi ale Iazygiloru, pe cari Traianu nu le dede înapoi, când Iazygiî le cerură. Dio Cassiu despre Marcu Aureliu (Antonin Veru), carele a fostú împératu la anulú 161—180 după Chr. în lib. LXXI. ne spune mai multe despre Iazygi. La cap. 3: Între aceste Marcu se luptă timpú îndelungatu, și ca să țicú așa, tótă vieța în contra barbariloru dela Istru (Dunăre), în contra Iazygiloru și Marcomaniloru, alegânduși Panommia ca centru de operațiune. La cap 7: Romaniî învinséră atunci pe Iazygi, mai ántéiu pe uscatú, ear mai pe urmă și pe riú. Nu țicú, că s'a făcutú vr'o luptă navală, ci că urmărindu-î în fuga lorú peste Istru, care era înghiețatu, se bătură acolo ca pe uscatú. Căci Iazygiî simțindu-se urmăriți susțineau ataculú Romaniloru, sperándú, că 'i vorú învinge ușorú, ca pe uniî, ce nu erau dedați cu ghiața. Dar.... rezultatulú fú, că Iazygiî fură învinși și că puținú scápară.

La cap 8: Marcu, după multe și mari pericule: aduce la ascultare pe Marcomani și pe Iazygi. Elú mai purtă unú

resboiū în contra Quașilorū, în care avu fericirea de a raporta o victoriă neasteptată.

La cap 11 scrie : Marcu remâne în Panonia, ca să trateze cu deputașionile barbarilorū, Quadi, Astingi, Iazygi, Marcmani și Nariști. Quadii cerură pace, pe care o dobândiră cu condișionea ca să se desfacă de Marcomani. La cap. 13. ne spune : Iazygii încă trāmiseră deputași la Marcu rugāndu-lū de pace, dar nu o cāpētară, pentrucă Marcu sciindū cā acestū poporū e necredinciosū, voi ca se o curme odată cu ei, deși i promiseră cā i vorū înapoia 50,000 de captivi!

La cap. 16 se scrie : Iazygii strāmutași veniră la învoelă rugāndū însuși Zanticū pre Antoniu (Marcu). Mai nainte legaseră pe Bandospu, *alū doilea* rege alū lorū, fiindcă trāmiseră deputași de pace la acestū împēratū. Atunci însă toți fruntași veniră dinpreună cu Zanticū, și se învoiră cu acele condișionī ca și cu Quadii și Marcomani. Împēratulū voia ca să stērpescă de totū, cāci atātū forța lorū, cātū și reulū celū făcuseră Romanilorū se învedera din faptulū, cā înapoia 100,000 de captivi, cu tōte cā mulți fuseră vēnduți, mulți muriseră, eară mulți fugiseră, și i oferiră îndată 5000 de cālăreți ca aliași, pe cari împēratulū i și trāmise în Britania. La cap. 19. Dio Cassiu ne spune : Împēratulū, fiindcă Iazygii se făcuseră fōrte folositori, li eartă multe din condișionile impuse, . . . li permise între altele ca să facă comerciu cū *Roxolanii prin Dacia*, de cāteorī i va tolera guvernatorulū acesteī provincii. Astfelū împēratulū *nu doria ca să cuprindă țara, ci ca să i pedepsescă* ¹¹⁾.

¹¹⁾ Datele pentru istoria acēsta fiindū de prețū, să citezū, cā ce a scrisū și Eutropiu și Paulū Orosiu despre Marcu Aureliū. Eutropiu (lib. VIII cap. 13) Așa dară Marcu Antoniu cu muncă nemārginită și moderașionē la Carnuntū perseverāndū trei ani lungi a încheiatū resboiulū marcomanicū, ce l'aū începutū Quadii, Vandalii, Sarmatiī, Sueviī și intrēga barbarie. Paulū Oropiū (carele își duce opulū până la 410 după Christosū) în lib. VII. cap. 15 ăice : Când ginșile barbare nenumerabile de mulțimea lorū, se resculară cu cruditate, adecă : Quadii, Marcomanii, Vandalii, Sarmatiī, Sueviī și până mai tōtă Germania. ôstea (romană) a propășitū până la hotarele Quașilorū, și a fostū încungiușrată de dușmani, dar mai multū a suferitū de sete din lipsa de apă, decātū a fostū periclu.

Puturămă observa, că scriitorii romanii nu prea au datină ca să spună timpul unui resboi, pânăce chronologia e factoră de fructe pentru istoriă. Hertzberg (opulă citată pag. 591) ȑice: Marcu Aureliu purtândă resboiă în contra Marcomanilor și Iazygilor, pe Marcomanii i-a învinsă la anulă 172 după Christosă apoi pe Quadi, eară pe Iazygi la anulă 175 după Christosă și după condițiunea de pace, aceștia să deie 8000 de călăreți pentru oștea romană, dar o revoluțiune în Syria a împedată pe împăratulă, ca pe Sarmați să'i zogone dintre Tisa și Dunăre.

Dio Cassiu din timpulă împăratulă Commodă, (anulă 180—193 după Christosă) în lib. LXXII. cap. 2 amintesce: Făcendă pace cu Marcomanii între alte condițiuni a fostă și aceea, ca să nu pörte resboiu cu Iazygi, Buri și Vandalii. La cap. 8. Commodă avu și câteva resboie contra barbariloră *de dincolo de Dacia*, în cari se ilustrară Albină și Nigră; eară la cap. 15 se împărtășesce, că Commodă și-a luată predicatulă de Sarmaticus. — Öre unde e dincolo de Dacia, din susă de Carpați, seă dincolo de Nistru? mai verisimilă din susă de Carpați.

Paulă Orosiu (născută pela 390 după Christosă) conduce opulă seă până la anulă 410 după Christosă, în lib. VII. c. cap. 17. scrie despre Severu la an. Romei 944, ce corespunde anulă 191 după Christosă, când după alte date a domnită încă Commodă; dară destulă, că ȑice cumcă Severu pe Iudei și Sarmați, cari nizuia să revolteze, i-a înfrănată cu arma.

Eutropiu despre Gallienă (dela anulă 261—268 după Christosă) în lib. IX. c. 8 ȑice: Panonia a fostă prădată de cătră Quadi și Sarmați; eară Paulă Orosiu lib. VII. cap. 22 ȑice: Quadii și Sarmații devastasera Panoniele (inferiöră și superiöră).

Paulă Orosiă despre timpulă lui Diocletiană, anulă 284—305 după Christosă, ȑice, că la anulă Romei 1041 (ce corespunde anulă 288 după Christosă) Diocletiană totă prin

acei duci, (Galleniu Maximinianu) s'a luptatü cu vitejiä in contra Carpilorü și Bastarnilorü. După aceea a învinsü pe Sarmați, a cărorä mulțime förte mare de captivü s'a resfratü pela garnisónele hotarelorü romane. Eutropiü (lib. IX. cap. 25) totü despre aceste se esprima astfelü: După aceea ducii, și toți deodată și câte unulü aü purtatü resböie deosebite. Pe Carpü și Bastarnü i-aü supusü, pe Sarmați i aü învinsü, și ei (ducii) mulțime nenumerată din prinșiü acelorü națiuni aü aședatü la hotarele romane.

Paulü Orosiü despre Constantinü celü mare (carele a domnitü dela anulü 306—337 după Christosü, darä a împărțitü împëriulü in trei părți și a muritü la anulü 357 după Christosü, in lib. VII cap. 28) ȃice: Constantinü de locü a stersü gintele cele mai tari și numeroșe *ale Goșilorü chiar in sînulü pämëntului barbaricü, adecä in regiunea Sarmașilorü.*¹²⁾ Earä Sext. Aureliü Victorü in opulü de Caesaribus Nr. 41 ȃice despre Constantinü: Și intru aceste ginșile Goșilorü și Sarmașilorü furä așternute (trântite la pämëntü). Și Constantinü pune punte peste Dunäre și rădicä castre și castele in unele locuri.

Istoriculü Zosimü despre Constanșü (carele a domnitü dela 337—361, in lib. III. cap. 1) ȃice: Quadü și Sarmașü grassarä cu licenșia mare și securitate prin Panonnia și Mesia superiöre. Însuși Constanșü cäletoresce in Panonnia și in Mesia și acolo înfrênändü mișcările Quadilorü, și a Sarmașilorü, a pornitü spre resăritü¹³⁾; earä Aureliu Victorü (in opulü de Caesaribus Nr. 43) despre Constanșiu ȃice: Ginșile Sarmașilorü, încredëndu-se in ea, cu mare decóre i-a datü rege. A căpetatü predicatulü de Sarmaticü¹⁴⁾.

¹²⁾ Paulü Orosiu lib. VII c. 28 Mox Gothorum fortissimas et copiosissimas gentes in ipso barbarici soli sinu, hoc est, in Sarmatarum regione delevit.

¹³⁾ În Meyers Conv. Lexicon se ȃice că Constanșiu la anulü 356 după Christosü a pornitü asupra Quadilorü, cariü făcurä năvălire la Dunărea de mijlocü, și i-a silitü la pace.

¹⁴⁾ Ammianü Marcellinü lib. XVII cap. 13 pag. 199.

Acum am ajuns până la începerea themei despre crăişorii romani în Dacia, dar fiind-că, precum am atins mai sus, se află de lipsă, ca tot deodată să desvlesc întrebarea, că ore după retragerea lui Aurelian Iazygii său Roxolani au cuprins Dacia, — trebuie să trec pe scurt cu istoria până la încheierea unui periodu istoric Sarmatic, și apoi să reîntorc la împăratul Constantin.

Valentinian I. împăratul a domnit dela anul 364 până la 376 după Christos, dar el a primit pe fratele seu *Valens* de ajutor și de August, carele în bătaia dela Nicea la anul 378 a fost ucis.

Zosim (în lib. IV. c. 16) dice despre Valentinian I: Deorece în Africa Maurii rădicară pe Firmu de împărat, Valentinian adunându de locu atare număr de ostași și părăsindu garnisonele Pannoniei și Mesiei, a poruncit de a se naviga la Africa. Făcându-se acesta, Sarmații și Quadii, cari de mult nu mai puteu tăca pe acela, cărui i erau încredințate pazele (și acela era Celestiu) după plecarea ostașilor în Africa au năvălit asupra Pannonilor și Mesilor, și fiindcă Celestiu a ucis cu înșelăciune pe un principe al lor barbar, au trecut Istrul și au dripit toate ce au fost afară de orașe. Dar Mesiei nu i s'a întemplat nici un reu, pentrucă Theodosiu, magistrul militarilor, a stat bărbătesc și pe năvălitori i-a silit la fugă. Pentru acesta, Theodosiu mai târziu a ajuns la împărație.¹⁵⁾

Zosim cap. 17. dice: Eară Valentinian aușind cele vestite, fără întârziare a pornit din Celti (Gallia) și a trecut în Illiric hotărîndu-se, ca se începă resboi în contra Quadilor și Sarmaților¹⁶⁾. Pe Merobaude, carele în cele militare a avut cunoștințe mai mari decâtu ceialalți, l-a pus în fruntea

¹⁵⁾ Rotteck III. p. 70. Welcher (Theodosius) bereits als Herzog von Moesien, durch Besiegung der Sarmaten hervorglänzt.

¹⁶⁾ Herzberg pune anul 374 al resboiului în contra Quadilor și Sarmaților, dar deorece Val. a murit în 376, și 9 luni a stat în Illiric, e evident că resboiul a fost la 375.

osteii. Iérna — peste datină, durându mai lungă, Quadri prin soli îi trâmiseră nesce vorbe vâtemătore, pentru cari Valentiniană indignatã, de mãnia furiósã ia cursã sânge pe gurã, și dupã-ce în Illyricu a petrecutu 9 luni și puține zile, a muritã (la anulã 376 dupã Christosã).¹⁷⁾

Acuma ajungemã la unã punctã de frunte în istoria Daciei.

Istoriculã Ammianã Marcelinã (în lib. XXXI cap. III) pe timpulã lui Valens, la anulã 375 dupã Christosã descrie sosirea Hunnilorã în Dacia (ce amã împãrtãsit-o în articulu Arabia dela gurele Dunãrii) și cum aã bätutã pe Goții; earã mai în josã (cap. V. pag. 678) la anulã 376 dupã Christosã despre Athanaricã, unã rege alã Goțilorã, ne spune: Athanaricã s'a îndepãrtatã la loculã Caucalandensã, de nestrãbätutã pentru înãlțimea munțilorã și a codrilorã, cu toți ai sei împingëndã de aci pe Sarmatã.¹⁸⁾ Și fiind-cã „locus Caucalandensis“ a fostã Ardélulã, precum voiã dovedi în una din scrierile viitoare, avemã sã constatãmã, cã Sarmatã pãnã la anulã 376 dupã Christosã aã domnitã în Dacia. Când aã începutã a domni acolo, ore de locã dupã retragerea lui Aurelianã seã mai târziu, nu se scie, — dar e evidentã, cã Iazygiã Sarmatã aã cuprinsã Dacia, și Goții pe acestia i-aã scosã din Caucalandu. Goții și mai nainte sub Constantinã (306—337 dupã Christosã) aã fostã strãbätutã în ținutulã Sarmatilorã, precum se vede din nota 12, dar acestã ținutã a trebuitã sã fiã la Dunãre cãtrã Tisa și Sava, pentrucã Paulã Orosiã vorbesce despre Sarmatã dela Tisa.

¹⁷⁾ Theophanes în Chronologia pag. 96 despre soli și mórtea lui Valentinianã ni vorbesce: Sauromatã ginta micã și slabã, rebelantã și nedumeritã, pentru de a cere pace aã trãmisã soli la Valentinianã. Elã întrebãndã pe soli, cã toți Sarmatã arã fi aã de miserabilã și de desprețitã la privirea trupului? ei respunserã cã ceialți sântã mai voinici. Atunci Valentinianã strigãndã mai tare a țisã: Așa darã reu stã cu imperiulã romanã, ce a încetatã sub Valentinianã, când Sarmatã, atãtu de miserabilã, cutãzã de a se scula în contra Romanilorã. Atunci strigãndã și rupãndu vena și versãndã sânge, a muritã (de 84 de an).

¹⁸⁾ Ammianus Marcellinus lib. XXXI cap. V. Athanaricus ad Caucalandensem locum altitudine sylvarum inaccesum et montium cum suis omnibus declinavit, Sarmatis inde extrusis.

Dușmanul năvălitoră pörtă luptă cu poporul domnitoră, carele se aperiă; aci Goșii cu Sarmașii, pentru acęsta pe Sarmași i-au împinsă din Caucaľandu, din Dacia, — și nu pe romană, pe poporul fostă supusă Sarmașiloră. Sarmașii au fostă respinși spre Tisa, acolo de unde s'au lășită în Dacia, dar Sarmașii fașă de Goși nu s'au mai putută ținea bine între Tisa și Dunăre, pentrucă i aflămă împinși spre Illiricu și Mesia superioriă (Serbia¹⁹).

Să trecemă la Sarmașii de peste Nistru, la Roxolană.

Tacită (în hist. lib. I. cap. 79), la anulă 69 după Christosă pre când în Mesia gubernă M. Aponiă, đice despre Roxolană: „De aceea Roxolană, o gintă Sarmatică, cu o cutezare atătă mai mare năvăliră în Mesia, după-ce în ierna trecută tăiară în bucăți două cohortă romane. Eraă 9000 de călăreți și făloși de isbēnda loră, aveau mintea mai multă la pradă, decătă la bătaia. Pe când āmbľău respāndiți fără de grije, legiunea a III-a întărită și cu ajutore sări răpede asupra loră. La romană tóte eraă gata de bătaia. Sarmașii din pofta prădării respāndiți, āngreunați de greutatea sarciniloră și caii āmpedecați în iușimea loră din causa lunecușului drumuriloră, se lăsaă a fi tăiați ca și cum ară fi fostă prinși și legați, și e de mirată, că cum tótă virtutea Sarmașiloră e ca și afară de ei. Nu-i nimică pe lume mai neāndemānatecă ca Sarmașii la luptă pedestră, eară când atăcaă în scadrone, nu e liniă de bătaia, carea să le pótă resista.... Militariulă romană numai āntr'o lorică ușoră de asaltă cu barda seă cu

¹⁹) Iornandes cap. 50 despre āmpēratulă Marciană 450—457 după Christ. Sauromatae vero, quos Sarmatas diximus et Cemandri in parte Illyrici ad castrum Marteram *sedes sibi datus coluere*. Astfelă Sarmașii au cerută locă de aședare în Illyricu (Dalmașia, Bosnia, Montenegro). Și mai tārđiū, la Iornandes cap. 55. pe timpulă lui Theodorici (fiulă lui Theodomiră) regele Goșiloră din ostă, āncepēndă dela 475 după Christosă: Theodoricus... in scio patre emenso Danubio super Babai Sarmatarum regem discurret, qui tunc de Camundo duce romanorum victoria potitus, superbiae tumore regnabat, eumque superveniens Theodoricus interemit *Singidunum* (Belgradă în Serbia) *dehinc civitatem, quam ipsi Sarmatae occupassent, invadens, non romanis reddidit, sed suae subdidit ditioni.*

lancea, și unde se putea, rânia cu sabia scurtă pe Sarmatulă nepavazată (căci scutulă nu e în usă la ei). Până ce puțină căți se scăpară de primejdiă rătăciră prin lacuri“.

Roxolani de ginea sarmatică de dincolo de Nistru, în resboiulă lui Traiană (103—105 după Christosă) cu Daciă, aă fostă aliațiă Daciloră. Pe columna lui Traiană se recunoscă Roxolani ca călăreți, cariă așa trupurile loră precum a le cailoră le-aă îmbrăcată în vestminte, ce apară prevădu ca cu nese solzi mari (Hertzberg III. p. 545, totă deodată icăna din columna traiană).

Hadriană cătră capetulă anulă 117 după Christosă a grăbită la Dunăre, deorece Roxolani sarmaticiă dintre Donă și Dnipru, pela 69 după Christosă ajunseră până la marginea română a Dunării de josă și aă făcută năvăliri de jafuri cătră țara de șesă a Daciei ostice. Desvélirea puteriloră romane de luptă sub conducerea împăratulă (Hadriană) și-a făcută efectulă seă și n'a fostă greă, ca pe Roxolani săși siléscă la reîntărcerea în relațiuni de pace (Hertzberg pagina 544 ²⁰).

Zossimă (lib. II. cap. 21) despre Constantină împăratulă la anulă 322 după Christosă țice: Când însă Constantină împăratulă auădise, că Sarmăți locuitori lângă laculă Maeotide, cu năile aă trecută Istrulă (Dunărea) și că înfestăză cele ce se ținu de imperiulă seă, a condusă óstea în contra loră. Acolo barbariă cu regele Rausimodă aă pornită în calea lui, dar Constantină lângă ună orașă Ți bate pre mulți, Ți ucide și-Ți prinde, eară ceialaltă fugă, și între cei uciși era și Rausimodă. Și pre mulți prindendă vii, mulțimea ce și-a rădicată mânilă, a primită în fide... și cu mulți captivi s'a

²⁰) În Lex. de conv. ală lui Meyer se află: Roxolani, ună poporă puternică, de origine sarmatică, cariă aă avută locuință între Boristhenes și Tanais (Dnipru și Donu) și laculă Macotis (marea azovică). Călăreți vestiți, și mă târșiu prin năvălirile de jafă în provinciile romane dela Dunărea de josă deveniră așa de periculoși, încătă Hadriană s'a împăcată cu ei plătindule tribută anuală. În timpuri măi târșie, Roxolani se află și ca trupe auxiliare ale romaniloră byzantină. În secululă ală II-lea nu se măi pomenescă.

reintorsu la pretoriu, eară (cap. 22. anulă 323 după Christ.) pe captivî i-a împărțitū prin orașe și împăratulū s'a reintorsu la Thessalonica.

Wilh. Obermüller (în Deutsch Kelt. Wörterbuch II. 551) amintese: După mutarea Iazygilorū (dela Nistru între Tisa și Dunărea de mijlocū) Roxolanii s'aū trasū cătră Carpați, dar mai multū cătră gurele Dunării. De cătră Hunii (la anulū 375 după Christosū) aū fostū impinși spre *Polonia*, unde ei s'aū formatū de nobili, sēu ca cozaci s'aū topitū în poporele de cozaci ale Rusiei dela mēdădi. ²¹⁾

Fată dară că Roxolanii Sarmaticii nu aū străbătutū în Dacia, nici după Aurelianū nici mai târđiū și astfelū și în acestū modū se demustră, că Sarmatiū, cariū aū cuprinsū Dacia, aū fostū Iazygiū.

Dóră aceste vorū fi mai tóte datele istorice despre Sarmatiū și Roxolanii. ²²⁾

Terenele geografice și istorice, ce ni-arū fi fostū remasū intunecóse pentru thema de față (și cele viitóre) mai ântēiū le-amū iluminatū, ca thema să o vedemū mai bine.

Revenimū la împăratulū *Constanțiiū*, carele a domnitū dela anulū 337 până la anulū 361 după Christosū.

Ammianū Marcelinū, carele se numeră între istoricii cei mai bunī, în lib. XVII. cap. 12. descrie pe largū și frumosū resboiulū lui Constanțiiū la anulū 358 după Christosū cu Sarmatiū și Quadii.

²¹⁾ Mai susū amū citatū după Strabone lib. VII. cap. 3. p. 17: Iazygiū Sarmatiū și cei ce se chiamă *crăieșci*. Wilh. Obermüller la Alanī, đice că și Scitiū aū fostū unii cari s'aū numitū regesci. Numele Alan 'lū deduce din *al* = delū munte, *an* = omū, deci munteanū; Marcelinū đice despre Alanī: *ex montium appellatione cognominati*, eară *rox* deduce din *rihs* celticu, *rex* latinū, rege, craiū, și pentru acēsta Roxolanii, Alanii regesci. Eū deducū din *rac* = șesū, câmpū *sa* = teren, *racsă* deci Alanii dela șesū.

²²⁾ Pentru mai multe cestiuni istorice referitóre cu Dacia și la romanī, până acuma amū scrutatū 41 de scrietori bizantinii și 20 romanī, dar pentru timpulū dela Aurelianū până la venirea Hunnilorū alte date nu amū aflatū.

„Pe Augustul Constantin, carele peste iernă se linistea la Sirmiu ²³⁾, vestile rele și dese 'lă încunoscinară, că Sarmati și Quadi amestecați, cari după vecinătate și asemenarea moravurilor și armaturei erau de un fel, în conțelegerea a făcută cu turme imprăștiat incursiuni în Panoni (inferiore și superioare) și în Mesia.

„Împăratul (Constantin) după ce a trecut ierna și riul s'a împlut, a trecut Istrul (Dunărea), ca să respescă țerile barbarilor (Sarmati și Quadi). Aceste se întâmplă în acea parte a *Sarmatiei*, ce privește spre *Pannonia secunda* (a doua) și cu asemenea țarie împrejurul *Valeriei* ²⁴⁾ bunurile barbarilor ardându și răpindule viscolul militară a devastat cele ce i-au venit înainte.

„Sarmati, mișcați de nemărginita pierdere în ținuturile lor după acea a ținut consiliu, ca sub pretext de a cere pace, să ascundă împărțirea oștei în trei părți, și ca mai ușor să atace pe ai nostri; cugetară, ca nici armele să le lase, nici țaria ranelor să o decline. Dar spre primejdia Sarmatilor, acolo erau de față părtașii Quadi, cari în cele rele adeseori au fost soți nedespărțiți; ca nu cumva însă pre ei să-i apuce o cutezare grabnică, cădură în certe deschise. Eară după ce s'au tăiat mai mulți, partea ce a mai putut rămâne în viață a scăpat prin colnicii cunoscuți; prin acesta întemplantare ațitându-se inimile și puterile, oștea, cu turmele alăturate mai strinsă grabia în regatele Quadilor, cari din casul trecut îngroziți de aternare, umilită voră rugători de pace și sfătuinduse veni în fața principelui cu inima mai môle cătră unele și altele, și în ziua disă, pentru de a stători condițiunile.

²³⁾ Sirmium a fost un oraș la riul Sava în partea de stânga, ad Szerem spre apus de Belgradul Serbiei și intrarea Tisei în Dunăre.

²⁴⁾ Pannonia a fost țera ce zace întră Dunărea de sus și de mijloc spre apus. Ați Ungaria dela Buda spre apus. La început a fost împărțită în superioară cea dela apus și inferioară cea dela răsărit. Diocletian a împărțit P. superioară în secunda și Valeria, eară P. inferioară în prima și Savia seu ripensis.

„Și *Zizais*, pe atunci încă *Regalis*, unū june nu de statură mică, ordinele Sarmaților după datina de luptă le-a instruit la rugăciune, și vedându pe împăratul și-a aruncat armele, cu totu peptul i s'a închinat și s'a așternut ca fără de suflet. Și de témă atunci când arū fi trebuit să vorbească perđendu-și puterea cuvântului a stêrnitū mai mare misericordă; de câteva orī a nizuitū (să vorbească) dar puținū, și impededatū de sughițū i s'a ertatū să esplice, ce doria. În fine totuși recreându-se, și poruncindui-se, ca să se scóle, s'a rădicatū în genunchi și recâstigându folosința limbei s'a rugatū a i se da uitarea greșelelor și iertare. Și cu elū de a se ruga s'a admisū mulțimea, a cării gure, gróza mută le-a închisū, fiindū dubiū de periclu încă mai mare. Când s'a demandatū lui (*Zizais*) a se scula de pre pământū, privitorilor multū li-a arĕtatū semnul de a se ruga și toți asternându-și scuturile și armele, aū rădicatū mânila la rugăciuni, cugetându, că rugându-se *Regalis*, mai multe arū învinge (câștiga) prin umilire.

„Celū mai puternicū (adecă *Regalis*) cu ceialalți Sarmați a condus și pe *Rumon* și *Zinaferū* și *Fragiledū subregulū* (vice-regi, crășori) și pe mai mulți optimați (magnați, mai marii țerii), de asemeni rugatori cu speranță de a câștiga²⁵).

„Cariū, deși îngâmfați de starea desmerdată, cu sarcina condițiunilor promiteaū de a compensa cele făcute din dușmăniă, și pe sine cu tóte ale lorū, cu prunci și muieri și cu cuprinsulū țerilorū lorū bucurosū le oferiaū potestății romane; totuși mai mare valóre a avutū bunavoința (împăratului), adausă equității și li s'a poruncitū, ca neinspăimĕnțați să-și țină locuințele și ca să deie indereptū pe captiviū (prinșiū) nostri.

„Și aduseră obsidiū ceruți și făgăduiră de acuma cu cea mai mare punctualitate a se supune poruncilorū. Înșuflețiți de

²⁵) Ammianū Marcellinū lib. XVII. cap. 2, pag. 191 la anulū 358 după Christosū sub Constantius Dominus đice: Duxerat potior cum ceteris Sarmatis etiam Rumonem, et Zinafrum et Fragiledum subregulos, plurimosque Optimates, cum impetrandi spe similia petituros.

acestui exemplu alu grației, regulii, grăbiră cu toți ai lor; Arahariu și Usaferu între Optimați, ducii exelenți ai trupelor gentili (naționale), din cari acela a statu în fruntea părții Quașiloru Transjugitani, acesta (Usaferu) a unorū Sarmați, cei mai legați cu granițele locuriloru și cu sêlbătăcia.

Împêratulū (Constanțiu) s'a temutū, ca nu cumva plebea acestora simulândū (prefăcându-se) de a lega federe, pe neștiute să se rescôle cu armele; după ce a despărțitū pe ortaci, Sarmațilorū rugători li-a poruncitū, ca puțintelū să se retragă până ce se desbata cauza lui Arahariu și a Quașilorū. Carii când după ritulū lorū fură aduși înainte și stândū, cu cățele aplecate, nu putură a-și curăți peccatele grele, și temându-se de nenorocirile sorții celei mai din urmă, dederă obsidii porunciți; mai nainte nici când nu fură siliți, ca să dea zălôgele federii.

„Aceste compunându-se, ca ceva bine și din equitate, Usaferu (cu Sarmații) a fostū admisū, ca să vină la rugăciune. Arahariu cu cerbicoșia s'a improvititū, și a afirmatū, că pacea de carea s'a învrednicitū acela (Usaferu) și lui trebuie să i se facă, ca unū părtașū, deși mai micū, și ca unū îndatinatū de a asculta poruncile sale. Dar discutându-se cestiunea, s'a poruncitū, ca Sarmații să se scôtă din potestatea străină, și ei au fostū grațios îmbrățișați ca totdeauna clienții Romanilorū, dândū obsidii, ca legătura păcii de conservatū.

„Eară după aceste s'a îmbulzitū numărū foarte mare de turmele adunate ale națiunilorū și regilorū, carii cereau de a descăța subiele dela grumazele lorū, după-ce au esperiatū, că Arahariu s'a dus nepedepsitū. Și în modū asemena și ei însuși căștigară pacea ce o poftiaū; chiamându din părțile interne ale regatului pe fii mai marilorū țerii pentru de ai da sorții de obsiși, i-au adusū mai curëndū, decum era părerea și asemene precum i-a plăcutū (împêratulū) au datū captivii nostrii, pe cari nu cu mai micū gemetū 'i perdură decâtū pe ai lorū (obsiși).

După ce s'au ordinară aceste, grija s'a lăsată pe Sarmati, mai multă vrednică de jaluire decâtă de pismă; căroră causa acésta, câtă prosperitate li-a adusă, e incredibilă. Ca adevăr se prețuesce aceea, ce unii opiniună, că fatulă (sórtea, dată) e, prin potestatea principelă, séu a fi învinsă, séu a fi!

„*Cândva erau puternici și nobili, indigenii* (cei născuți în țară) acestui regat, dar conjurațiunea tainică pe servi i-a armată la faptă rea (în contra domnilor). Și precum la barbari, s'a îndatinat a fi totă dreptulă în puteri; ei au învinsă pe domni, asemeni în cutezare, dar au numărătă mai mulți (servi ²⁶).

„Împăratulă mișcată de starea causei pe ei i-a convocată în fața oștii întregi, și a vorbită cu vorbe mai moi și li-a poruncit, *ca să nu se supună nimereia, decâtă lui și duciloră romană*. Și ca restituțiunea libertății să aducă crescerea demnității, *pe Zizais l-a făcută de regele loră*, atunci aptă de însemnele norocului strălucit și, precum a dovedită causa, și credinciosă; după aceste, ce s'au făcută cu gloria, nici a fostă iertată, ca cineva să se îndepărteze mai înainte (precum i-a plăcută împăratulă) de a se reînturna acasă captivii nostri“.

Marcelină în lib. XVII. cap. 13. totă la anulă 358 după Christosă arată, că Sarmati domni, s'au numită Sarmatae Liberi (slobođi) eară servii Sarmatae Limigantes, și că aceștia s'au întărită și neliniscită hotarele imperiului. Împăratulă Constanțiu, nu a vrută să-i lase nepedepsiți. Împăratulă în calea sa în Dacia, a bătută pe Amicensi, și Picensi, dar fiindcă Sarmati limiganti s'au retrasă la locuri rele în deluri, — împăratulă a primită ajutorulă Taifaliloră, la cari fugiră limeganții și ajutorulă Sarmatiloră liberi. „Și deorece pozițiunea locurilor a separată ostile ajutătoriloră, tracturile ce atingă Mesia, militarulă romană și le-a alesă șieși. Taifalii au că-

²⁶) Am. Marcelină lib. XVIII. cap. 12. Potentes olim ac nobiles erant huius indigenae regni, sed conjuratio clandestina servos armavit in facinus.

pătătu locurile cele mai de aproape de așezămintele lor; Sarmatii liberi au ocupat ținuturile din regiunea siesi opusă. Sarmatii limiganți, înspăimântați de exemplele mai nouă ale celorlți cuceritși și așternuți multu timpu, au cugetat cu mințile dubitătore, ca ore să poftescă ceva, seă să se roge? când de ară cerca amendouă, doveđile nu suntu ușore“.

În articolulu Aurelianu împăratulu, amă arătatulu, ca Taifaliu (Goți) erau pela Prutu și Dunăre; aci se vede ca militarii romanu au fostu în Dacia în față cu Mesia. Și de ară fi fostu vorba numai de Sarmatii dintre Tisa și Dunăre, nu se purta resboiulu pe locurile numite, ci e vorba de Sarmatii cari au fostu în Dacia. Pentru acesta Atanaricu la 375 după Christosu pe Sarmatii 'i inpinge din Caucaľandă (Ardelulu).

Mai susu vedurămulu, că *Zizais* se numesce *Regalis*, eară Rumon, Zinaferu și Fragiledus se numesc subreguli. Totulu la Marcellinu (lib. XVIII) se află: „Pe totu *regiu*, și *Regaliu*, și *reguliu* coadunați la ospetare. 27) Decu se vede că la Sarmatii au fostu: *Regi*, *regali* și *subreguli* seă *reguli*. Din citatulu de mai susu la Marcellinu și turmele *națiunilor* și *regilor* se vede că în Sarmatia au fostu mai multe națiuni și că aceste au avutu regiu loru.

O notă a recensetorulu istoriei lui Marcellinu (cu referința la lib. XVIII) esplică: Subreguli suntu regiu, cari suntu supuși mai puterniciloru (regiu), pe cari subregiu Marcellinu, numesce: *reguli*. Sulpiciu Alexandru Hist. lib. IV dice: Pe Marcomerulu și pe Sunonulu 'i chiamă subreguli ai Franciloru, și totulu acolo 'i numesce *Regali*. 28)

Zizais întră în scenă ca *Regalis*, și elu conduce pe *subreguli*, și *Zizais* mai târđiu e creatulu de *rege*, de unde se

27) Am. Marcellinu lib. XVIII. *Reges omnes, et regales, et regulos ad convivium corrogatos.*

28) Am. Marcellinu Rerum Gestarum libri XVIII. de Iacob Gronoviu la 1793 in Lugdunu Bataviloru. Nota sună: Subreguli sunt reges, qui potentioribus (regibus) obnoxii sunt, quos enim regulos vocat Marcellinus lib. XVIII. Sulpicius Alexander lib. Hist. IV. Marcomerem et Sunonem Francorum, subregulos vocat, quos etiam regales ibidem appellat.

vede că Regalis încă nu e rege, și Marcelinū după rangū 'i înșiră: Regi, regali și reguli; deci Zizais, Regalis a putut să fiă séu ca din familie regescă, séu împuteritul, substituțul regelui, pentrucă a statū în fruntea tuturoră. Regulii (Crăișorii) cu subregulii (subcrăișorii) sântū totū aceia și stău sub regi (crai); astfelū Rumonū, Zinaferū, Fragiledus aū fostū Crăișori, cari aū statū sub crai.

Numele „*Rumonem*“ în acusativū, dă nominativulū în „*Rumon*“ p. e. cum e: Teuton (nēmțū) unde *on* e egalū cu *an* în Roman, cu *en* în Rut-en; cu *in* în Lat-in și *on* însemnă omū; dar *Rumonem* dă nominativulū și *Rumo*, combinândū după acusativū delângă *Rumo* a peritu *n*, cum p. e. Cato, Naso, Piso etc. dar acestū *n* revine în declinațiune, p. e. Catonis, Nasoni, Pisonem; și aceste nume în vechimea latină s'aū respunsū: Caton, Nason, Pison. Deci totū una, orī *Rumo*, orī *Rumon*, însemnă: *Roman*. În *Rumonem* vedemū, că încă pela 358 după Christosū *ro* s'a schimbatū în *ru*; eară sufixulū în *on*, în locū de *an*, a trebuitū să se cauese prin nasalitatea lui *ân*, adecă strămutarea lui *a* în *â*, căci acēsta e cauza de Rumânū s'a esprimatū *Rumon*. Astfelū acestū subregulū a fostū: românū din Dacia, căci Sarmatiī nu aū pututū să aibă acestū nume.

Rumon însuși arētă, că și ceialalți subregulii aū trebuitū să fiă români, dar și numele lorū 'i arată încă de romanī vechi, sântū nume romane, latine. Alū doilea subregulū e *Zinaferū*.

Afer e nume fórte îndatinatū la latinii séu romanii vechi; purcede din *af*, apă (= *ab*, *am*, *av*, *ap*), eară *er* din capētū însemnă omū, deci *Afer* = omū dela apă; în numele *Africa*, *ic* (*ac*, *ec*, *oc*, *uc*), însemnă locū, terenū, ținutū, deci *Africa* însemnă: țenutulū ómenilorū dela apă, pentrucă între Italia și Africa e marea mediterană. Tocmai aceea însemnă: *Avar*, *av* = apă, și *ar* = omū. La Cedrenū tom. I. p. 28 aflămū numele *Afer* ca a unui fiu alū lui Saturnū; deci nume împământenitū în Italia, mai înainte de

facerea Romei; și apoi la Cedrenū I. p. 628 aflăm Theodoricus Afer, unū dignitarū în Byranțū pe timpulū lui Anastasiu, 491—518 după Christosū, și astfelū uzuatū la romanī și după timpulū lui Constanțū. Apoi cine nu arū cunōsce numele romanū: Africanus? *Zin* din Zinafer purcede din *dan* a) domnū, b) naltū, mare, c) dēlū, movilă, e) apă etc.; acestū *d* din *dan* trece în *t*, *s*, *z* (deus = zeus) dar aci *zin* nu pōte avē altū înțelesū decātū: dēlū, ori mare (ce e și afundū); aducū esemple numai cu *d* în *z*: Zanes (la Procopiu în Aedificilus p. 285) Castelū la Dunăre; castelele sūntū pe dēluri; Zungra la Nic. Coniatas, pag. 610, castelū Zane podgorie în jud. Iassi; Zanoga munte în județulū Prahova, altulū în județulū Argeșū; Zanogu, munte în județulū Gorju, unde *ag*, *og* = *yg* e esplicatū la Iazyges, decī Zinafer însemnă, omū dela apă, de dēlū, ori omū dela apă mare. *Us* în *Usafer*, între altele tocmai aceea însemnă ca *dan* = *zin*.

Altū treilea subregulū a fostū Fragiledus, unū nume ce arată a fi de a dreptulū nume latinū, și nici decum nu se pōte presupune de a fi nume Sarmaticū. *Frag* se reafă în latinile: frag-ilis; frag-mentum; frag-or, din frango, frac-si frac-tum unde *g* e schimbatū cu *c*, și cu conceptulū de fransū, ruptū, spartū; eară *ledus* se pōte aduce în legătură cu: laedo, vatemū, decī Fragiledus arū însemna: frânt-vătematū, dar mai bine putemū deduce numele din *fragilis* (ce se frânge ușorū, ce e slăbuțū) cu sufixulū: *idus*, Fragil — idus, formațiune, ca în putridus, la noi putredū, liquidus și limpidus la noi limpede, unde *idus* e schimbatū în *ed*, asemenea: în lănc - ed, veșt - ed, rānc - ed etc. și *ed* în Fragiledus asemenea e unū casū limbisticū, că încă pela 358 după Christ. formațiunea *idus* a trecutū în *ed*, și pōte că s'a și rostitū *Fragiledu*, dar Marcellinū scriindū latinesce a datū numelū sufixulū latinū *us* respective *s*, cum aū făcutū Greciī, cariī la tōte aū adausū os (es, is, ys etc).

În acestū modū e constatatū, că acesti trei crăișori aū nume romane și respective romānesci, că ei sūntū romanī din

Dacia unde domniau Sarmații. Retragerea unui număr de romani sub Aurelian a fost la 270—275 după Christos; acești trei reguli se arată la anul 358 după Christos, deci după 83 de ani, și astfel, când trăia încă a doua generație dela Aurelian încóce, când încă erau susținute numele îndatinate în Italia, și când limba a suferit încă puțină schimbare.

Dar acești crăişori au avut și poporul lor între turmele *națiunilor și regilor*, cari au venit la Constanțiu Marcellin vorbindu de *indigenii* (născuți în țară) regatului Sarmatic, urmază, că a vrut să facă diferență între ei, și cari au venit mai târziu în țară, adică: Sarmați, și Marcellin parecă cu oftarea ăse: Când-va *erau puternici și nobili indigenii acestui regat!* Acelu când-va e cu 83 de ani mai înainte; acei puternici și nobili indigeni, nu au putut fi, decât *cives romani* din Dacia.

Dacă Marcellin era cu Constanțiu și de față când a venit Zizais cu subregulii, de bună samă aru mai fi scrisu ceva, aru fi vedutu și auditu mai multe, nu numai acele ce i le-au referat alții.

Dar și din maniera împăratului se vede, că a fostu cu deosebită favóre cătră Sarmații liberi, de cari s'au ținutu acesti reguli, față de Quadi; anume: Sarmații au fostu grațiosu îmbrățișați, și a poruncitu, ca să se scótă din potestatea străină; împăratulu așa a decisu cauza în favórea Sarmaților încátu Marcellin ăce: că e incredibilu, că câtă prosperitate li-a adus causa. Apoi influința împăratului romanu a trebuitu să fiă mare, când li-a poruncitu ca să nu se supună decâtu lui și ducilor romani, și în fine interesulu împăratului pentru Sarmații liberi, când a purtat resboiul asupra Sarmaților resculați, în favórea Sarmaților liberi.

A treia și a patra scriere va fi despre Romanii din Dacia pe timpul Hunnilor.

Dr. At. M. Marienescu.

CÂTE-VA REGULI HIGIENICE PENTRU VEDERE.

Si quid novisti rectius istis, Candidus imperti; și non, his utere mecum.

Horatius.

Unul din organele cele mai principale ale omului este organul vederii, de aceea dar acest organ, atât de important, trebuie bine îngrijit; omul fără vedere este ca și cum n'ar exista.

Vederea se face cunoscută simțului creierilor prin ochi, organe ce reprezintă cel mai admirabil instrument optic.

Pentru ca vederea să se exercite, ca să poată deosebi forma objectelor, culorile, numărul și distanța lor, este foarte necesară lumina, fără ajutorul căreia nu se poate distinge nimica. Modificatorul natural al ochiului este dar lumina.

Lumina prea vie este vătămătoare vederii, de aceea dar se cere a evita o asemenea lumină și a nu privi direct în față, căci dă naștere la orbire. În climatele tropicale, unde lumina soarelui este prea vie, aceea atacă într'un mod foarte mare vederea, de aceea dar în aceste climate se ivesc o mulțime de bôle de ochi.

Lumina soarelui se înlocuiește în absența sa, prin lumina artificială, ca lumina provenită de la luminări, de la gazul petroleu, de la gazul fluid, sau de la lumina electrică.

Acțiunea luminei artificiale asupra ochilor este foarte obositoare. De aceea vine slăbirea ochilor prin multa cetire și scriere noaptea la luminare. Silința d'a sta noaptea la luminare mai mult decât pot suferi ochii, produce o adunătură mare de sânge, care apăsându asupra nervului optic slăbește sau paraliză vederea.

Pentru a nu osteni prea mult vederea și fiind nevoiți a ceti sau scrie la luminare noaptea, trebuie ca lumina să vie de la o lampă, care este spânzurată în plafonul camerei, pentru ca astfel să trimetă o lumină defusă, ear nu horizon-

tală, cum este când lampa se lumină stă alături cu persoana care scrie se cetesce.

Vor să evita mai cu seamă copiii de a ceti se scrie de aproape caci prin acesta se poate da nascere la dureri de cap, la dureri de ochi și pot să devină miopi (cu vederea scurtă).

Asemenea celor ce cetesc la lumină li-se obolesc ochii mai cu seamă când lumina este insuficientă, și de aceea li-se provocă congestiuni de sânge la ochi și în urmă li-se produce slăbirea vederilor.

Trebuie dar a ceti și scrie întrerupându din când în când, adică a sta și a se mai uita la obiecte întunecate pentru a mai repausa ochii.

Omul este în general născut cu vedere bună și făcut de a vedea obiectele de departe. Țerani și vânătorii au rareori vederea scurtă; dar scolarilor, fiind siliți a ceti și a scrie de aproape, li-se slăbesc vederile și devin miopi.

Defectele vederii sunt de două feluri, *presbiția* (vederea departe) și *miopia* (vederea scurtă) și în aceste cazuri sunt de multeori de trebuință ochelari.

Condițiunile, ce trebuie să întrunescă nesce ochelari buni sunt: să fie rotunzi, de cristal, limpezi, încolori și să nu aibă nici un punct pe ei. Ochelarii albaștri sunt cari repausază mai bine ochii.

Omii presbiți, cari ved mai bine de departe decât de aproape, trebuie să-și exercite vederea privind de aproape și de departe pentru a-și aduce vederea earăși în stare normală. La fiă-care jumătate de oră să se odihnesc vederea uitându-se la obiecte întunecate. Trebuie a lua ochelari potriviți cu puterea vederii și a-i schimba după modificarea ce vor simți.

Miopia (vederea scurtă) este o stare de bôlă, de vreme ce presbiția este o fasă vizuală a etății. În genere dar miopia este din nascere.

La etatea de 15 până la 18 ani se declară miopia; până la această etate omul nu are cunoscință de starea ochilor

sei. Miopia, câștigată mai târziu din cauză de bătă, vine din slăbirea retinei. În orî-ce casă miopiî trebuie să caute a pune ochelari cîtă mai târziu; apoi decă voră pune ochelari trebuie să alégă numerele cele slabe. În genere miopiî trebuie să pórte ochelari cu Nr. 24, 16 sėu 14, și orî în ce casă să nu trecă peste Nr. 10. Ceî mai bunî ochelari suntu aceia, cu cari miopiî potă ceti la o depărtare de 15 până la 20 palme fără a-și osteni ochiî. Numėrulî ochelariloră nu trebuie să se schimbe repede, căci este fôrte vătămătoră vederei.

Sichel đice că: la miopia câștigată trebuie a face spălături cu apă rece și a purta ochelari convexi.

În generală este bine de a evita pe cătă se pôte de a purta ochelari, căci ochiî se deprindă leneși și vederea se scurtéză gradată și multă mai repede decătă decă nu se folosescă ochelari.

Higiena în generală admite că pentru a conserva bine vederea e bine a sta la aeră curată, a se feri de aeră caldă sėu secă, de frigă și de umeđelă. Asemenea trebuie a se feri de beuturi alcoolice (spirtose) și a face mișcare în aeră curată.

Somnulă prea multă și prea puțină produce bôle de ochi; trebuie dară a dormi regulată 6—7 ore pe nópte, pentru a avea ochiî sănėtoși.

Dr. *Elefterescu*.

RECENSIUNE.

Istoria naturală în școlele populare. Îndegetări metodice, de Dr. D. P. Barciană, I. Sibiiă, tipografia archidieceșană 1890.

Sub acestă titlu s'a publicată de numitulă domnă o broșură de 75 pagine, ca edițiune separată după ună tractatū ală seă, ce apăruse mai înainte în Programa institutului archidieceșană pedagogic-teologică din Sibiiă pentru anulă școlastică 1889/90.

Lucrarea acėșta a domnului Dr. Popovică Barciană ne-a atrasă atențiunea atătă prin conținutulă ei, tractandă despre unulă din cele mai însemnate obiecte de învățămētă din școle, cătă și prin tendența, ce o dă pe față de a trece ca făcută în spiritulă peda-

gogiei lui *Herbart*. Și luând notiță de apartinerea acestei lucrări, nu putem decât să constatăm cu plăcere, că d. B. s'a apucat să facă și studii pedagogice pe lângă studiile sale de istoria naturală. Lucrarea dsale, privită din punctul acesta de vedere, se poate considera ca un început, demn de tota recunoștința. În adevăr numai decât profesorii nostri, specialiști în diferitele obiecte de învățământ, vor începe a se ocupa și cu pedagogia, mai serios decât până acum, și prin urmare numai decât cu ajutorul acestui studiu vor veni în poziție de a tracta specialitățile lor mai conform principiilor pedagogice, numai așa vor pute face ca învățământul lor să devină mai roditor pentru cultura tinerimii.

Din parte-ne, cari acum de deci de ani lucrăm pentru răspândirea principiilor pedagogice ale școlii *Herbartiane* între omenii noștri de școală, nu putem întrelăsa de a ne exprima satisfacțiunea și asupra faptului, că d. B. ține astăzi a fi considerat și dânsul ca aderent al acestei școle, care se arată între toate a fi cea mai cu viitor. Într'aceea însă nu putem să nu dăm expresiune și regretelor noastre, că lucrarea d-lui B. se presintă cu unele scăderi, cari nu pot fi trecute cu vederea.

Reflexiunile, ce avem să le facem cu privire și la conținutul și mai ales la forma lucrării d-lui B. sperăm că nu vor fi privite decât ca provenind din îndemnul curat ce ne-a condus: de a contribui la lămurirea unor chestiuni, la a căroră deslegare cei-ce profesază aceleași principii au să lucreze în cea mai deplină armonie posibilă

Mai înainte însă de a ne da părerile asupra lucrării d-lui B. credem a nu fi de prisos să facem aci o scurtă schițare a planului, după care școla pedagogică a lui *Herbart* tinde a da învățământului *educativ* o organizare cu totul nouă, originală. În acel plan se cuprind trei *idei* conducătoare: ideea așa numitelor *trepte istorice culturale*, după care idee sînt de a se alege și pune în ordine materiile, ce au să formeze centrul învățământului, apoi *ideea concentrațiunii*, pe baza căreia idee sînt de a se aduce în legătură unele cu altele singuraticile obiecte de învățământ, în fine *ideea treptelor formale* (metodice), conform căreia idee sînt de a se prelucra și preda materiile de învățământ. Dintre opurile, câte s'au publicat până acum de *Herbartiani*, poate opul intitulat „*Die Theorie und Praxis des Volksschulunterrichts nach Herbartischen Grundsätzen*“ de Dr. W. Rein, A. Pickel și E. Scheller, este în care planul amintit, în ceea-ce privește învățământul din școlile populare, se află mai complet executat, — un op această,

pe care se vede că l'a avut înaintea sa și d. B. și pe care nu-lă putem din destul recomanda mai ales învțătorilor noștri din școlele populare, cunoscători de limba germană.

Lucrarea d-lui B. se împarte în patru părți, marcate cu cifrele romane I. II. III. și IV. Partea întâia, se pôte privi ca o mică introducere, în care se pune în paralelă „școla vechie“ și „școla nouă“ și se atinge cu câte-va cuvinte învțământul educativ. În a doua parte se expune „înșemnatatea sciințelor naturale în învțământul educativ“. În partea a treia se indică „principiile după cari să se alégă materialul și mijlócele necesare la predare“. În a patra parte se fac „indegetări asupra metodicei speciale și asupra aplicării ei“ la istoria naturală.

Se pôte observa, că în împărțirea lucrării d-lui B. încă se află urme din planul stabilit prin școla *Herbartiană* pentru organizarea învțământului educativ. Ceea-ce însă credem că ar fi servit bine causei este, ca d. B. să fi prezentat și densusul în totalitatea sa numitul plan, eară apoi ideile conducătoare, din el precum și lucrările basate pe acelea să le fi expus cu o pētrundere mai adăncită în întemeierea lor psihologică.

Trecēndu la specialități, avem să observăm că ceea-ce după noi nu puțin derógă lucrării d-lui B. este faptul, că expunerea vederilor cuprinse în ea nu e făcută cu destulă claritate; acēsta însă, credem, este un defect, care se va simți cu atât mai mult, cu cât lucrarea e menită de a da „indegetări“ învțătorilor din școlele populare.

E adevărat, că și scrierile lui *Herbart* nu se prea pot lăuda cu vre-o claritate deosebită. Acēsta a și fost cauza, că acelea au remas mult timp ignorate, și ideile și principiile din ele n'au putut fi de nici un folos pentru nime, întocmai ca și tesaurele ascunse în pământ. A trebuit să vină un *Ziller* și alți mulți după acesta, ca să explice ideile și principiile lui *Herbart* și prin studii forțe îndelungate să le facă înțelese și accesibile pentru teoria și practica educațiunei. Astfel stăndu lucrul nu e mirare, că mai ales începătorilor li s'a dat consiliul, ca să se apuce a studia mai întâiu publicațiunile *Herbartianilor* de dată mai recentă și dela acelea să mērgă îndērēt la operele lui *Herbart*, decă vor să se aprofundeze în sistemul lui filosofic pedagogic. Altmintrelea, fiindu cineva novit în acel sistem, i-se pôte prea ușor întâmpla să nu-l înțelégă și ceea-ce e mai mult, decă vanitatea l'ar pune să facă citațiuni din el, acelea să apară a fi făcute numai ca de paradă.

Un drept exemplu de neclaritate din lucrarea d-lui B. aducem aici numai un citat de pe pagina 43. Acolo se pot citi următoarele: „Basat pe părerea lui *Herbart*: că idealul educației este prezentarea istoriei neamului omenesc în lumina judecării morale, că prin urmare adevăratul educător ar fi într-o putere a totu ce omenii cândva au simțit, încercat, cugetat, că cele mai puternice forțe psihologice, ce ar pute exista ar fi comora de înțelepciune și advertisare, de regule și maxime, de legi și întocmiri primite, pe cari pregătindu-le generațiile anterioare le-au predat celor următoare, că, mai departe, calea cea mai potrivită pentru formarea caracterului ar fi ca umblându pe urmele formării morale a genului omenesc, în progresarea culturii elevului să imităm cursul progresului cultural al omenimei din primele începuturi și până în timpul prezent, *Ziller* a căutat să o aplice la învățământul educativ din școala populară și totodată să întemeieze pe ea și ideea sa îndreptată asupra concentrației materiilor de învățământ”. — Câți vor fi între cetitorii lucrării d-lui B. întrebăm noi acum, cari să potă dice că au înțeles ce au citit aici?

Amu amintit și de lipsa de precisiune, ce se poate observa la multe locuri în expunerea vederilor cuprinse în lucrarea d-lui B. Scăderea acesta ne-a bătut la ochi mai ales în locurile, în cari densul atinge lucrul cel mai esențial din Pedagogia școlei lui *Herbart*: arătarea nexului causal dintre fenomenele spirituale și reducerea postulatelor pedagogice didactice la bazele lor psihologice. D. B. pentru a arăta cum se nasce și dezvoltă *voința* la pag. 5 se exprimă astfel: „Prin *ideile, noțiunile, conclusiunile, judecățile*, pe cari le produce învățământul are să influențeze astfel asupra *simțmintelor, poftelor și năsuințelor* elevului încât să dea naștere unei *voințe* stăruitoare spre fapte, cari purcesc din îndemnuri bune și îndreptate spre totu ce este adevărat, bun și frumos să aibă ca rezultat *idealul personalității*, adică tocmai aceea ce se numesce altcum și *caracterul moral*”. Eară la pag. 6 și 7 se dau asupra aceluiași lucru următoarele explicațiuni: „*Ideile* au tendența să se manifeste și în afară, ele ne împingă deci la o acțiune oarecare în urma simțământului de nedumerire, care se produce în noi prin jocul de împrumutată relație mai multă sau mai puțin turbată al lor; ear impulsul acesta spre acțiune la început înconșciu, ridicându-se la conștiință, că ajungerea la obiectul spre care tinde este cu puțință, dă naștere la acel fenomen spiritual, pe care 'lă numim *voință*”. Și apoi după aceste explicațiuni, cărora din punct de vedere psihologic li se

póte disputa nu numai precisiunea dar și exactitatea, vine a vorbi ca de un lucru pentru sine, de *interesul pedagogic*, meritul și influința nu numai asupra inteligenței, ci și asupra *caracterului*. A vorbi însă de producerea *interesului pedagogic* izolat de *idei* și *sentimente*, însemnă a rupe legătura dintre ele și astfel a delătura așa dicându punctea, carea ne trece dela numitele fenomene spirituale la *voință* și prin urmare la formarea *caracterului*.

În mod neprecis și neexact se arată în lucrarea dlui B. și *motivul* pentru care e de a se produce în spiritul elevului un *interes multilateral*. Apoi chiar și expunerea speciilor *interesului pedagogic* încă e lipsită de precizie și exactitate. Astfel la pagina 9 și 10 se dice: „*Interesul pedagogic*, conform două rădăcini, din care crește pomul vieții noastre spirituale, se poate împărți și el în două grupe principale: *interesul cunoșterii* și *interesul compătimirii* (seu *interesul de simpatie*)“. În locu citat aici din *Herbart* însă nu e vorba de nici un *interes al compătimirii* și al *simpatiei*, și nu credem să se potă numi nici un *Herbartian*, care între speciile *interesului pedagogic* ar admite și un *interes al compătimirii* și al *simpatiei*. Afară de speciile *interesului pedagogic* expuse de noi în Nr. 5 al revistei acesteia școla *Herbartiană* nu admite alte specii. O altă neexactitate este, că de *interesul moral* nu se face amintire ca de o specie deosebită, care în sistemul *Herbartian* se presintă ca stându în nexu cu *interesul estetic*, ci se amintesc numai de un *interes etic-religios*. Citatul, ce d. B. 'lă face din *Ziller* pentru o astfel de împărțire și grupare încă nu ni-se pare potrivit.

O mai mare precizie și exactitate am fi dorit să întimpinăm și în expunerea „principiilor metodice, cari au să fiă urmate la predarea în școlă a materialului ales“. Principiile acelea precum și metodele preste totu se reduc în esența lor la două procederi: la procederea *analitică* și la procederea *sintetică*. Și una și alta însă din aceste procederi e seu *reală* seu *logică*, după-cum adecă *analiza* și *sintesa* se rapórtă la *obiecte* concrete ori la *noțiunile obiectelor*. Deosebirea acésta e ignorată de d. B. cu totul. La pag. 51 dēnsul, după ce arată, că elevul e de a se duce prin *analiză* dela întregu, dela compus, la părți, la simplu, bună-óră dela pomu la părțile lui, dice că „în alte împregiurări vom pleca dela simplu, ca să ajungem la compus, d. e. caii, boii, oile, câni se țin de mamali“. Aici se ia *analiza logică*, adecă mergerea dela concretu la abstractu, dreptu *sintesa* și încă dreptu o *sintesa reală*, ceea-ce nu e de loc exact.

Venindū a vorbi de *treptele formale*, d. B. adóptă terminii făcuți de însuși *Herbart* pentru a le caracteriza pe acelea. Terminii lui *Herbart* însă s'au aflatū de mulți chiar din adepții lui necorespunđetóri, drept-aceea s'au făcutū și se facū continuū încercări de a se înlocui cu alți terminii mai potriviti și mai înțeleși. Autoritatea lui *Herbart* nu are, să ne orbéscă, încátū nici să nu mai vedemū ceea-ce este póte mai bunū la alții. Următórii lui aū trecutū în unele puncte departe preste elū și în altele aū clarificatū multe din vederile lui, cari nu erau înțelese și prin urmare aveaū să rămānā și nepracticabile. Óre nouē să nu ne fiā datū a face celū puțnū în punctulū clarității și alū precisiunei unū pasū înainte?! Atunci amū trebui să desperāmū de ori-ce progresū. Dēcā însă va fi să înaintāmū, desigurū nu vomū înainta pe calea separatismulū și a izolării unora de cātrā alții: calea progresulū póte fi și pentru noi, ca și pentru alții, numai aceea a înțelegerii reciproce și prin urmare a lucrării împreună cu puteri unite, o cale acēsta pe carea în teorie se pare aplecatū a o admite și d. B. la pag. 49. Sā sperāmū decī, că nu va mai fi departe timpulū, în care vomū putē vedē realizatā și la noi idea înființării unei *reuniuni pedagogice*, pe carea amū sulevā'o pentru prima-órā în anulū 1884 în „Educătorulū“ din Bucuresci și pentru carea amū pledatū și nu vomū înceta a pleda la tóte ocașiunile binevenite, fiindū sigurū că o asemenea *reuniune* arū deschide o nouā erā de progresū în literatura nóstrā pedagogică și prin urmare și în practica educațiunei, ce este condiționatā de aceea.

Amū mai avē să ne facemū reservele și față de vederile, după noi neexacte, ce d. B. le are cu privire la ceea-ce e de a se opera pe „trépta sintesei“ (a se vedē pag. 66 și următórea). După-ce însă reflexiunile nóstre de până aci aū făcutū ca recenziunea să éśā multū mai lungā decum credeamū să fiā, ne vomū restringe numai āncā la puține observări asupra expunerilorū dlui B. referitóre la *istoria naturalā*, care i-a datū ansā la compunerea lucrării sale din discușiune.

D. B. vorbindū de însemnătatea *istoriei naturale* pentru cultura omenéscā în generalū, se aratā numai decátū că se aflā în sfera studiulū seū de specialitate. Apreciările dēnsulū în punctulū acesta conțnū în adevērū multe detaiuri prețiose. În generalū se póte privi ca succésā și arătarea modulū, în care sântū de a se produce prin *istoria naturalā* speciile *interesulū* pedagogicū. La alegerea materiei de învățământū din acestū obiectū ni-se pare însă, că a mersū cam prea departe, trecēndū cu vederea cerculū mărginitū

în care e dată să lucreze școlile populare. Unde e norocirea, ca în acele școle să p^otă fi aprofundat^u studiul^u natur^ei într'o astfel de întindere, încât^u să fiă în stare de a produce efectele presupuse de d. B! ? Și chiar decă prin o forțare a elevilor^u, ca să presteze din studiul^u sciințelor^u naturale mai mult^u decât^u din alte obiecte, ôre prin aceea s'ar^u atinge scopul^u imaginat^u? Într'un^u asemenea cas^u nu s'ar^u efectui decât^u o perturbațiune în planul^u de învățăm^{en}t^u și totodată s'ar^u împedeca în mod^u forțe simțit^u realizarea scopului^u suprem^u al^u educațiunei. Tocma pentru evitarea unor astfel de inconveniente școlă pedagogică Herbartiană a stabilit^u drept^u principiu, ca locul^u și extensiunea, ce un^u obiect^u ôre-care are să iea în planul^u de învățăm^{en}t^u din institutele de educațiune, precum s^{un}t^u și școlile populare, să se determine nu prin predilecțiunea ce p^ote o avem^u pentru acela, nici prin însemnătatea lui în sfera sciințelor^u s^{eu} a vieții practice, ci curat^u numai prin valôrea lui pedagogică. Fără observarea acestui principiu e imposibilă o concentrațiune a învățăm^{en}tului, după-cum se cere să se dea anume învățăm^{en}tului educativ^u. Ac^{es}ta am^u dori cu deosebire să nu o p^{er}dă din vedere d. B. când, conform^u promisiunei sale, va veni la anul^u să continue cu „aplicarea principiilor în lecțiuni practice“ din istoria naturală.

Ioan^u Popescu.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 300/1890.

Proces^u verbal^u

al^u comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român^u, luat^u în ședința dela 28 Novembre n. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-preș., P. Cosma, I. Hannia, Ioan^u Popescu, Z. Boiu, Elia Măcellariu, I. V. Russu, Leontin^u Simonescu, I. G. Pop^u, N. Frateșiu, controlor^u, N. Togan^u, bibliotecar^u.

Secretar^u: Dr. I. Crișian^u.

Nr. 144. Delegatul^u comitetului în afacerile scolare d-l^u G. Barițiu raport^{eză} cu datul^u 20 Noemvrie a. e. asupra cursului

instrucțiunii la școala civilă de fete cu internată a Asociațiunii transilvane. (Ex. Nr. 295/1890).

— Cuprinsul raportului prezentat de delegatul comitetului se comunică onor. Direcțiunii dela școala civilă de fete cu internată a Asociațiunii transilvane cu însărcinarea de a-lu prezenta corpului didactic dela numita școlă în cea mai deaprobe a sa conferință spre declarare.

Nr. 145. Se prezintă raportul dto 11 Noemvrie a. c. a comisiunii exmise din șinul comitetului în ședința dela 24 Septemvrie a. c. cu însărcinarea: de a studia afacerea cu *mii* de floreni votată de adunarea generală a Asociațiunii din anul acesta pentru înaintarea și înavuțirea literaturii menite pentru popor.

Pe basa raportului prezentat și a propunerilor cuprinse întrênsul, comitetul ia următoarele hotăriri: (Ex. Nr. 292/1890).

1. În scopul de a se esecuta concludsul adunării generale a Asociațiunii transilvane din anul acesta, care merge într'acolo, ca din suma de una mii de floreni votată pro 1890 și din suma de altă *mii* de floreni votată pro 1891 să se premieze și tipărescă scrieri și broșuri întocmite anume pentru popor, din agricultură, igienă etc. avêndu acelea a forma „biblioteca poporală a Asociațiunii transilvane“, să se escrie deocamdată, ca de început:

a) ună premiu de 100 fl. pentru cea mai bună lucrare asupra temei: „*Economia noastră după comasare*“. Lucrarea va trebui să aibă o extindere de cel puțin 4 côle de tipar, 8° garmond, să fiă anume întocmită pentru popor și să cuprindă povețe practice despre modul: cum ar trebui întocmită economia noastră după comasare, ca să nu sufere poporul;

b) ună premiu de 100 fl. pentru cea mai bună lucrare asupra temei: „*Higiiena copilului dela nascere până la anul al 7-lea al țății*“. Lucrarea va trebui să aibă o întindere de cel puțin 4 côle de tipar 8° garmond, să fiă anume întocmită pentru popor și să conțină totu ce privesce nutirea, îmbrăcăminte, curățenia, locuința, ocupațiunea, mișcarea și jocul copilului; să conțină apoi și profilaxa morburilor de copii;

c) ună premiu, a căru mărime se va hotări după numêrul côlelor de tipar computându-se cõla de tipariu 8° garmond cu 12 fl. pentru cea mai bună culegere de poesii, basme (povești) și datine poporale alese și până acum nepublicate.

2. Suma de 400—500 fl. se destinază pentru a se premia din ea cele mai bune studii științifice, ce se voru înainta la comitetul Asociațiunii asupra unor teme alese liberu de autori din ramul istoric, seú epigrafic, seú filologic, cu deosebire în ceea-ce privesce trecutul și prezentul poporului român și al pământului pe care locuim, s'au apoi din ramul științelor naturale, cari se voru publica seú s'au publicat dela adunarea generală din Făgăraș încõce prin mijlocirea organului Asociațiunii.

Mărimea premiilor pentru lucrările din urmă se va fixa în vederea valõrei științifice a lucrărilor.

3. Cu stabilirea și publicarea concursului se însărcinează comisiunea raportoră, care va avea să reflecteze la modalitățile, pe cari le observă în asemenea cazuri alte corporațiuni de categoria corporațiunii noastre.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretar u II.

Verificarea acestui proces u verbal u se încrede d-lor u
P. Cosma, Z. Boiu, I. G. Pop u.

S'a cetitu și verificatu. Sibiiu în 1 Decembre 1890.

Partenie Cosma m. p.

Zacharia Boiu m. p.

I. G. Pop u m. p.

Nr. 303/1890.

Proces u verbal u

*al u comitetulu Asociațiunei transilvane pentru literatura român u
cultura poporulu român u, luat u în ședința dela 1 Decembre n. 1890.*

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. II. Pușcariu, vice-preș., Ioan u Hannia, Elia Măcellariu, Partenie Cosma, Z. Boiu, I. V. Russu, L. Simonescu, I. Crețu, I. G. Pop u, Nicanoru Fratesiu, controloru, N. Togan u, bibliotecaru.

Secretar u: Dr. I. Crișianu.

Nr. 146. Se present u raportulu dto 11 Noemvrie a. c. al u comisiunei exmise din sinulu comitetulu în ședința dela 23 Iunie a. c. în scopulu de a studia afacerea cu publicarea colecțiunii de documente oferite de dl u septemviru în pens., cav. I. Pușcariu.

La propunerea comisiunei se decide: (Ex. Nr. 293/1899). Ofertulu d-lui cav. I. Pușcariu se primesce și se dispune succesiva tip u arie a colecțiunii, aș a ca aceea s u se p u t u termina în decurs u de 5—6 ani. În vederea, c u colecțiunea de sub întrebare este și ea o lucrare din cadrul u acelor u lucr u r i, pe cari le prevede pentru premiare conclusulu adun u r i generale a Asociațiunii din anul u acesta, prin care s'a votat u suma de 1000 fl. spesele de tipar u se vor u acoperi succesive din ac u s t u sum u, av u nd u a se osebi din ea în acest u scop u în decurs u de 5—6 ani în fi u -care an u c u t e 250—300 fl.

Nr. 147. Se present u raportulu de dto 28 Noemvrie a. c. al u comisiunii exmise din sinulu comitetulu în ședința dela 24 Septemvrie a. c. în scopulu de a face propuner i cu privire la modul u cum ar u fi s u se resolve cererile pentru urcarea salariilor u ale înv u t u torilor u dela sc u la civil u de fete a Asociațiunii, Dr. Vasile Bologa și Dr. Petru Șpan u.

La propunerea comisiunii, comitetul ia următorul concludus: (x. Nr. 299/1890).

„În scopul întemeerii unui corp învățătoresc stabil și bine calificat la scôla civilă de fete, se va nizuî comitetul, ca încât să permită mijlocele materiale, cari se vor pune la dispozițiunea sa de către Asociațiunea transilvană ca fundatôre și proprietară a scôlei și a internatului, deja cu începere dela anul scolar 1891/2 învățătorii, după referințele locale, să fiă celū puținū atât de bine situați ca învățătorii dela scôlele medii românesci din Transilvania“.

„Între salariile învățătorilor definitiv și între ale celor în-terimali trebuie să fiă o diferință de celū puținū 20%“.

„Până la finea anului curentū scolarū însă, salariile rămân cele de astăzi, stabilite în consonanță cu legea statului, între marginile budgetului votatū la adunarea generală ultimă a Asociațiunii.“

Pentru punerea în lucrare la timpul său a acestui concludus, biroul Asociațiunii primesce însărcinarea a câștiga dela scôlele medii atâtū române câtū și eventualū dela altele de aceeași categorie din această țară datele de lipsă și a face comitetului propunerii exacte.

Prin acestū concludus se consideră resolvite și cererile amintite mai sus ū ale învățătorilor Dr. Vasile Bologa și Dr. Petru Spanū.

Nr. 148. Bibliotecarul Asociațiunii dlū N. Toganū, prin hârtia dto 30 Octomvrie a. c., vrëndū a satisface însărcinării primite în ședința dela 24 Septemvrie a. c., presentă unū conspectū despre unele diare cari s'arū putē dărui pe sēma spitalului civilū Franciscū-Iosefinū din locū, fără ca biblioteca nōstră să sufere vre-o scădere. (Ex. Nr. 275/1890).

Hârtia bibliotecarului servește spre sciință. Diarele osebite dinpreună cu alte cărți, ce se mai potū dărui, se transpunū pe lângă conspectū Onoratei Direcțiunii dela spitalulū Franciscū-Iosefinū, cu cererea, de a ni se cuita primirea.

Nr. 149. Dlū Demetriu Moldovanū, administratorū protopresbiteralū în Sighișôra, prin hârtia de dto 12 Octomvrie a. c. răspundēndū la hârtia acestui comitetū de dto 24 Septemvrie a. c. Nr. 245, prin care fusese încredințatū cu conducerea lucrărilor pentru organizarea despărțēmētului XXX alū Asociațiunii, cere să fiă absolutū de această sarcină, în vederea multelor sale ocupațiuni ca singurulū parochū în Sighișôra și totū odată administratorū protopresbiteralū alū tractului Sighișorii, apoi, și în vederea poziției sale escepționale. (Ex Nr. 277/1890).

Hârtia administratorului protopresbiteralū, a dlui Demetriu Moldovanū, se ia cu părere de rău la cunoscință, și, până la alte dispozițiuni, despărțēmētulū proiectatū alū Sighișôrei se alătură la despărțēmētulū Elisabetopolei.

Nr. 150. Directorulū despărțēmētului Sebeșū, dlū D. Davidū din Orăștia, prin hârtia ddo 31 Octomvrie a. c. răspundēnd la

hârtia acestui comitetu ddo 15 Octomvrie a. c. Nr. 245 prin care a fostu învitatu să conducă și după noua arondare afacerile de pârțământulu Sebeșu, cere a fi absolvatū dela acestū oficiu, în considerarea îndepărtării sale dela centrulū despârțământulu, și a fi înlocuitū cu dlū Ioanū Piso, senatorū magistratualū în Sebeșu, la care, ca la fostulū directorū alū despârțământulu, se află și ađi archiva, și care s'arū fi declaratū, că va primi asupra'și acestā sarcinā (Ex Nr. 279/1890).

— Abđicerea dlui D. Davidū dela oficiulū de directorū alū despârțământulu Sebeșu se primesce și cu conducerea interimalā a despârțământulu, până la proxima adunare generalā a aceluia, se încredințēză fostulū directorū, dlū Ioanū Piso, senatorū magistratualū în Sebeșu, carele va avē să convoce respectiva adunare, a cārei lipsā și de altmintrea este simțitā în acelu despârțământū.

Nr. 151. Dlū George Ilea avocatū și membru alū Asociațiunii ne încunoscințēză, că și-a strāmutatū cancelaria în Clujū. (Ex Nr. 280/890).

— Spre sciințā.

Nr. 152. Direcțiunea despârțământulu Sibiiu prin hârtia d ddo 20 Octomvrie a. c. subșterne spre revisuire protocolulū luatū în adunarea generalā a despârțământulu, ținutā în comuna Boița la 14/26 Octomvrie a. c., dimpreună cu conspectulū membrilorū și cu suma de fl. 125.82 v. a., taxe întrate dela membri.

Din hârtia direcțiunii se vede:

a) că adunarea generalā a fostū bine cercetatā și a avutū rezultatū materialū și moralū deplinū mulțāmitorū;

b) că s'aū insinuatū ca membri pe viațā domnii Dr. Remusū Roșca, secretarū consistorialū în Sibiiu, și Iónū Clóje, economū în Boița, dintre cari însă nici unulū nu a solvitū încă taxa;

c) că restulū cassei despârțământulu a fostū în ajutorulū adunării generale de fl. 69.04 earā la adunare a întratū dela membrii ajutori sumā de fl. 65.78, din aceștia s'a reținutū pentru trebuințele despârțământulu, conform budgetulu, cu totulū sumā de fl. 65 earā restulū s'a transpusū comitetulu, resultāndū astfelū sumā subșternutā de fl. 125.82.

Din protocolulū subșternutū se vede:

a) că cetindu-se raportulū generalū alū subcomitetulu, s'a luatū spre sciințā, ērā subcomitetulu i s'a datū absolutorulū.

b) că s'aū cetitū douē disertațiunii: una de dlū Dr. Vasile Bologa; „Despre ruinele mănăstirii din Geógiulū de susū; și alta de Dlū Ioanū Broju: „Despre Vasile Alexandri și serierile lui:“

c) că o a treia disertațiune a dlui Dr. Petru Spanū intitulatā: „Ceva relativū la îmbuiberea poporulū românū în unele trebuințe ale sale — fiindū ceva mai lungā și timpulū fiindū prea înaintatū — nu s'a cetitū, rămānēndū sē fiā publicatā prin presā;

d) că în locul venitului vacant în subcomitetul prin strămutarea locuința a dlui Ieronim Barițiu sa ales dl Dr. N. Vecerdea avocat în Sibii;

e) că alegerea locului pentru proxima adunare generală a despărțământului se încrede subcomitetului;

f) că s'a pus la dispozițiunea subcomitetului suma de fl. 50 care a o folosi spre scopuri culturale;

g) că budgetul pro 1891 s'a stabilit astfel:

1. pentru birou fl. 15

2. pentru scopuri culturale . . . fl. 50

în total în suma de . fl. 65. (Ex Nr. 282/1890).

— Cuprinsul hârtiei direcțiunii servește spre știință cu aceea, că dnii Dr. Remus Roșca și I. Clóje, însinuați ca membri pe viață, vor pute fi supuși spre aprobare adunării generale a Asociațiunii numai după ce vor fi achitată taxa prescrisă.

Suma de fl. 125.82, intrată din taxe dela membri ordinari vechi și noi și dela membri ajutatori, s'a primit și s'a transpus la cassa Asociațiunii spre contare în regulă.

Cuprinsul protocolului adunării generale a despărțământului se ia cu aprobare la cunoscință.

Nr. 153. Direcțiunea despărțământului Sibii prin hârtia dto 22 Octomvrie a. c. Nr. 27 subșterne suma de 5 fl., taxă de membru ordinaru dela d-lu Ioan Bădilă, jude reg. în Sibii, cu recercarea de a i se trimite numitului membru foia Asociațiunii (Ex. Nr. 283/1890).

— Spre știință cu aceea, că suma de 5 fl. s'a contat la cassa Asociațiunii în favorul membrului Ioan Bădilă, eară din partea biroului s'au întreprins pașii de lipsă ca numitului membru să i se trimită foia.

Nr. 154. Direcțiunea despărțământului Sibii prin hârtia dto 22 Octomvrie a. c. Nr. 28 administră suma de 1 fl. v. a. taxă pentru diplomă, intrată dela noul membru al Asociațiunei, d-lu G. Bobeșu, parochu în Sibii (Ex. Nr. 284/1890).

— Spre știință cu aceea, că noul membru, dlui G. Bobeșu, i se va estrada diploma, îndată ce va obține aprobarea proximei adunări generale a Asociațiunii, căreia va fi supus.

Nr. 155. D-lu George Tăbăcaru, amplotat reg. în pens. în Sibii, prin hârtia dto 2 Noemvrie a. c. se rógă, ca în considerarea stării sale materiale misere, să fiă absolvat dela plătirea didactului pentru fiica sa Eugenia, elevă a scólei civile de fete, pro anul curentu scolaru (Ex. Nr. 186/1890).

— Cererea d-lui George Tăbăcaru se încuviințează și fiica sa Eugenia se absolvă dela plătirea didactului pentru anul scol. curentu.

Nr. 156. În legătură cu cele relatate la Nrulă prot. 136 din ședința dela 30 Octomvrie a. c. relativă la stipendiatulă Asociațiunii, tinerulă Florentină Corcheșă din Cămpeni, cassarulă Asociațiunii d-lă G. Candrea prin hărtia dto 7 Noemvrie a. c. subșterne și ună testimoniă, prin care se arată, că numitulă tineră s'a înscrisă la școlă de sculptură de stată din Satulungă, urmândă cu succesă cursulă I. ală acelei școlă (Ex. Nr. 288/1890).

— Întrunindă tôte condițiunile prescise, tinerulă Florentină Corcheșă, elevă ală școlă de sculptură de stată din Satulungă, i se asemnéză la cassă spre solvire cu începere dela 1 Septemvrie a. c. pe lângă observarea modalitățiloră obicinuite, ajutorulă de 100 fl. pe ană, ce i s'a votată cu conclusulă dto 4 Febr. a. c., Nr. 26.

Nr. 157. Directóra internatuluiă împreunată cu școlă civilă de fete prin hărtia dto 12 Noemvrie a. c., răspundendă la provocarea ce i s'a făcută din partea acestuiă comitetă cu datulă 30 Octombre a. c. Nr. 269, relativă la demisionarea și înlocuirea prin altă persónă a guvernantei Gerick, arată, că dênsei numai în zilele lunei Septemvrie i s'a adusă la cunoscintă conclusulă comitetuluiă dto 27 Iulie a. c., relativă la demisionarea guvernantei Gerick, și adecă numai după-ce se începuse anulă scol. curentă; că fiindă timpulă prea scurtă pentru a face alte măsură și avendă în vedere, că schimbările în decursulă anulă producă efectă neplăcută asupra educațiunei eleveloră, astfelă d-șóra Gerick a trebuită să remână în funcțiune în anulă acesta (Ex. Nr. 291/1890).

— În vederea motiveloră cuprinse în hărtia directorei internatuluiă împreunată cu școlă civilă de fete, se suspendă deocamdată esecutarea conclusuluiă acestuiă comitetă, luată în ședința dela 24 Iulie a. c. relativă la demisionarea guvernantei Gerick.

Nr. 158. Corpulă învățătorescă dela școlă română gr. ort. din Reșinari prin hărtia dto 1 Noemvrie a. c. se rógă a se grafica pentru sala de lectură împreunată cu biblioteca de lângă școlă din Reșinari organulă „Transilvania“, încependă cu numeră de când acela se află sub nóa redacțiune. (Ex. Nr. 294/1890).

În vederea, că *nici unulă* din membrii corpuluiă didactică dela școlă din Reșinari *nu* e membru ală Asociațiunii, în vederea măi departe că prețulă de abonamentă pentru fôra Asociațiunii e *forte mică* aprôpe neînsemnată: cererea presentă nu se pôte încuviința.

Nr. 159. Dlă Mihaiă Andreica, cassarulă despărțemântuluiă Abrudă prin hărtia de ddtto 13/25 Novembre a. c. cu provocare la hărtia acestuiă comitetă ddtto 24 Septemvrie a. c. raportéză asupra stării reparaturiloră întroduse la casa din lăsământulă după fericitulă Avramă Iancu, precumă și asupra moduluiă de închiriare a acestei case. (Ex Nr. 298/1890).

Spre sciință cu aceea, că ce privesce meritulă raportuluiă comitetulă va reveni asupra afaceriă după ce va fi primită și informațiunile, ce le-a cerută dela subcomitetulă despărțemântuluiă Abrudă.

Nr. 160. Veacratulū consistoriū archidiecezanū gr. cat. dir. Blajū prin hârtia ddtō 18 Novembre a. c. Nr. 4279 răspunde de primirea cu mulțămită a copiei autentice de pe testamentul lăsatū de I. Olteanū, exprimându-și dorința, ca venitul ce compete scōlei gr. cat. din Cojocna din fundațiunea I. Olteanū să se trimită regulatū la consistoriul archidiecezanū gr. cat. de Alba Iulia și Fă-
 ărașū, care se va îngriji, ca banii să ajungă la destinațiunea lorū. (Ex. Nr. 296/1890).

— Spre sciință.

Nr. 161. Tribunalulū reg. din Brașovū ne încunoscintēză cu actulū 15 Novembre a. c. Nr. 6183, că rēmasulū după fericitulū Constantinū I. Popazu a fostū transpusū comunității bisericii gr. cat. din Brașovū cetate cu însărcinarea să plătescă între altele și legatulū de 300 franci (fl. 138), ce numitulū Constantinū I. Popazu l-a făcutū Asociațiunii transilvane. (Ex Nr. 297/1890).

— Spre sciință. Actulū se transpune cassarului G. Candrea spre ținerea în evidență și pentru a întreprinde la timpulū seț așii de lipsă pentru ridicarea legatului.

Nr. 162. Dlū Demetriu Cunțanū, profesorū la seminariul Andreianū în Sibiiū, a dăruitū pe sēma bibliotecii Asociațiunii opulū său intitulatū: „Cântările bisericesci etc.“

— Cu mulțămită spre sciință.

Nr. 163. La propunerea bibliotecarului Asociațiunii se hotăresce

— a se procura pe sēma bibliotecii Asociațiunii dreptū com-
 letare și partea a II-a a opului: „Kolozsvár története“ de Iakol-
 Ilek, asemnându-se prețulū la cassa Asociațiunii.

Nr. 164. Au intratū la comitetū taxe dela membrii: Cirlea-
 Ioanū, în Alba-Iulia, pro 1889/90 10 fl.; Popū Ioanū, în Sâmbăta-
 sup., 6 fl. pro 1890; Florea Dumitru, în Sâmbăta superiōră 5 fl.
 pro 1890; Brotea Ioanū în Matefalēū 5 fl. pro 1890; Dogarescu
 I., în Predealū, 10 fl.; Biserica gr. cat. în Ileni, 5 fl. pro 1890;
 Petru Tisu, în Panciova, 6 fl. pro 1890; Sergiu Medeanū, în Sebeșū,
 38 cr. pro 1890; Bârsanū Andreiū, în Brașovū, 5 fl. pro 1889;
 Mengerū Ioanū, Lupanū And., Munteanū Jordanū, Nemesū Petru,
 Stănescu D., Stănescu M., Stinghe Sterie, Zănescu P., Zănescu G.,
 Nastasi L., toți din Brașovū câte 5 fl. pro 1889; Petrescu N., în
 Brașovū, 5 fl. pro 1890; Munteanū D., în Brașovū, 5 fl. pro 1888;
 Maniu Ioanū, în Mező Rűcs, 6 fl. pro 1890; Dima N., în Hunedōra,
 5 fl. pro 1890; Tisu Petru, în Panciova, 4 fl. pro 1889; G. Bobeșū,
 în Sibiiū, 6 fl. pro 1890; Dr. N. Vecerdea, în Sibiiū, 5 fl. pro 1890;
 Maria Cosma, în Sibiiū, 5 fl. pro 1890; Ivanū N., în Sibiiū, 10 fl.
 pro 1889/90; Cādea Ioanū, în Avrigū, 5 fl. pro 1890; Prie Con-
 stantinū, în Săcădate, 5 fl. pro 1890; Bobeșū Ioanū, în Boița, 15 fl.
 pro 1888—1890; Radu Istrate, în Boița, 6 fl. pro 1890; Bădilă
 Ioanū, în Sibiiū, 5 fl. pro 1890; Stefanū Cacoveanū, în Alba-Iulia.

3 fl. pro 1890; Iacobu Popeneciū, în Zernesci, 5 fl. pro 1890; Ioanū Tețu, 5 fl. pro 1890.

— Spre sciință.

Sibiiū, d. u. s.

G. Barițiu m. p.
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretarū II.

Verificarea acestuī procesū verbalū se încrede d-lorū: I. V. Russu, Leontinū Simonescu, Ioanū Crețu.

S'a cetitū și verificatū, Sibiiū în 5 Decemvrie 1890.

Ioanū Russu m. p.

Leontinū Simonescu m. p.

Ioanū Crețu m. p.

CONSEMNAREA

contribuirilorū făcute în favorulū scōlei superiōre de fete a „Asociațiunei transilvane“ pe cōla d-luī Parteniū Cosma din 1 Ianuar până la ultima Iuniu 1889.

Breter Lajos, econ. în Reghin 2 fl.; Rafila Morarū, económă în Ocm 50 cr.; Vasile Marcu, econ. în Mihalțū; Zaharie Drăganū, econ. în Czelina; Candid Candidenescu, econ. în Șaldorf; Deak Janós, Ujlaki István, economī în Reghin; Somodi István, econ. în Sângeorgiu de câmpie; Rechita Janós, Alecs Dărăbanū, Ilie Câmpeanū, economī în Somișulū-de-câmpie; Ioanū Turc, Tóderi Dusanū, Iuțiu György, economī în Șopteriū; Domokos Pál, Domokos Karl, economī în Sibiiū; Maria Schubert, económă în Sibiiū; Feruța Câmpeanū econ. în Mediaș; Stefanū Ilea, economū în Mihalțū; Ioanū Popa, notarū în Boița; Cosifū Popescu, inginerū în Doftana câte 1 fl.; Ioanū Babețiu, econ. în Danesc 10 cr.; Csuda Tamás, econ. în Reghinū; George Hanteu, economū în Czelina; George Schuster, econ. în Mihăeșci câte 1 fl.

Avisū pentru abonenți!

Cu Nrulū acesta alū fōiei încetă abonamentulū d-lorū, cați nu sūntū membri ai Asociațiunei. Acei d-ni dară, dorindū a avē fōia și pe viitorū sūntū invitați a trimite până la finea anuluī curentū prețulū abonamentuluī de **3 fl. v. a. (9 franci)** la comitetulū Asociațiunei în Sibiiū, strada Morii Nr. 8.

Administrațiunea fōiei „Transilvania“.